

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะการจัดการป่าชุมชนในชนบท (วิทยุ จารัสพันธุ์, 2535) ได้จำแนกลักษณะการจัดการป่าชุมชนออกเป็นรูปแบบแรก คือ การจัดการป่าชุมชนแบบดั้งเดิมโดยอาศัยระบบความเชื่อของชุมชน ที่เชื่อในสิ่งที่มีอยู่เหนือธรรมชาติหรืออาศัยหลักปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ในการมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ช่วยทำให้นุชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติอย่างมีความเหมาะสมพอดีและยั่งยืนในระยะยาว การจัดการในรูปแบบนี้ใช้กับการจัดการป่าปฐา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเปรียบเสมือนเป็น เสาหลักของบ้าน หรือของชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้านและกล่าวคำขออนุญาตเพื่อเข้าไปเก็บหาของป่า เช่น ฟืน อาหาร สมุนไพร เป็นต้น ส่วนวัดป่านั้นซึ่งเป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมของสงฆ์จึงต้องอนุรักษ์ต้นไม้เอาไว้เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำสมาธิและเสาะแสวงหาความจริงและความสงบทางจิตใจ พระสงฆ์จะเป็นแกนนำร่วมกับชาวบ้านในการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ โดยชาวบ้านเข้าไปร่วมใช้ประโยชน์ร่วมกันทำความเข้าใจสร้างกฎเกณฑ์และกำหนดข้อตกลงระหว่างชาวบ้านกับวัดในการแบ่งปันการใช้ประโยชน์เชิงอนุรักษ์

การจัดการในรูปแบบที่สอง การจัดการป่าชุมชนโดยอาศัยพลังกลุ่มทางสังคมซึ่งเป็นการจัดการเพื่อการอนุรักษ์มีกฎระเบียบไว้เป็นข้อห้ามมีบทกำหนดลงโทษและต้องการให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว พร้อมทั้งอนุญาตให้ชาวบ้านเข้าไปหาของป่าต่าง ๆ ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคในด้านใช้สอยและอาหาร การจัดการในรูปแบบที่สาม เป็นการจัดการป่าชุมชนในเชิงเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนา ในรูปแบบนี้มักดำเนินงานเป็นกรรมการป่าชุมชน ซึ่งอาจเป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในระดับหมู่บ้าน

ส่วนองค์ประกอบของการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ หน่วยของการจัดการทางสังคม ประกอบด้วย ครุวัเรียน คณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้านสถาบัน เช่น วัด โรงเรียน โดยมีแรงจูงใจที่เป็นระบบความเชื่อ แรงจูงใจที่เกิดจากเครื่องล่อภายนอก ซึ่งมักเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากป่าชุมชนเพื่อสิ่งของใช้สอยและเพื่อเป็นอาหาร หรือตัดต้นไม้ขาย ระบบการถือครองที่ดินและต้นไม้แบ่งออกเป็นกรรมสิทธิของเอกชน แต่เจ้าของที่ดินและต้นไม้ยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทั่วไป

ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ กรรมสิทธิของการบำรุงดูแลรักษาโดยองค์กรของหมู่บ้านซึ่งต้องปรึกษาและให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนจำแนกเป็นเพื่อการตอบสนองความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันที่สามารถช่วยพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง การใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชนบทโดยนำเอาทรัพยากรในพื้นที่ไปจำหน่ายนํารายได้มาพัฒนาป่าและชุมชนพร้อมทั้งช่วยปรับสภาพจิตใจ และสร้างความรู้สึกของชาวบ้านให้สดชื่นด้วย และมีการใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชาวบ้านใช้ประโยชน์อย่างระมัดระวังสืบสานระบบความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การจัดการป่าชุมชนในรูปของคณะกรรมการและสถาบัน (วัดป่า) มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการป่าชุมชนได้โดยประสานความต้องการเชิงอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านได้อย่างกลมกลืน ซึ่งช่วยทำให้ชุมชนสามารถทำให้การจัดการป่าชุมชนอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการป่าชุมชนที่สามารถประมวลได้คือ การละเมิดหรือฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ของการจัดการป่าชุมชน การกระจายผลประโยชน์จากป่าชุมชนยังไม่ทั่วถึง ความต้องการพื้นที่เพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นซึ่งมีข้อเสนอแนะว่า การจัดการป่าชุมชนควรก่อตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนในลักษณะของคณะกรรมการร่วมของทุกชุมชนที่เกี่ยวข้อง ป่าชุมชนควรจัดการให้อยู่ภายใต้โครงสร้างของสภาตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งของรัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนการจัดการของชุมชน ควรมีกฎหมายของรัฐให้การสนับสนุนในการจัดการ และควรมีกรอบรมสมาชิกคณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกสภาตำบลในเรื่องแนวความคิดและแนวทางการจัดการป่าชุมชน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในการจัดการสาธารณะสมบัติ ได้แก่ การที่ปัจเจกบุคคลมักใช้ประโยชน์จากสาธารณะสมบัตินั้นอย่างเต็มที่เพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง ซึ่งมักกระทบกระเทือนต่อสิทธิที่คนอื่นจะได้รับผลประโยชน์ (Upphoff, 1986) ชุมชนจึงต้องสร้างกฎระเบียบข้อบังคับมิให้ตัดทอนเอาผลประโยชน์จากสาธารณะนั้นมากเกินไป ใช้กลุ่มประโยชน์ร่วมกันสร้างการมีส่วนร่วมกันวางแผนและดำเนินการช่วยกันบำรุงรักษา

เกรียงศักดิ์ เขียวยี่ง (2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของผู้นำหมู่บ้านเพื่อการส่งเสริมป่าชุมชน สามารถดำเนินการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าองค์กรและสถาบันที่เหมาะสมจะพัฒนาให้มีความสามารถในการส่งเสริมป่าชุมชนและพัฒนาความสามารถของผู้นำพร้อมให้การสนับสนุนอย่างพอเพียงกับความต้องการในเรื่องพันธุ์ไม้และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ขณะเดียวกันรัฐหรือทางราชการควรมีนโยบายแน่นอนในการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านเป็นแกนปฏิบัติและขยายผลการส่งเสริม

ป่าชุมชน ที่สำคัญต้องเน้นสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากร ป่าไม้

การอนุรักษ์ พัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสาธารณสมบัติของชุมชนนั้นได้มีกฎระเบียบที่ใช้เป็นข้อบังคับให้ปฏิบัติตามเพื่อให้สามารถใช้สาธารณสมบัตินั้นเป็นประโยชน์ในระยะยาว ซึ่งประกอบด้วย กฎระเบียบทางสังคมของแต่ละชุมชนที่ได้กำหนดขึ้นเป็นธรรมเนียมท้องถิ่นไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือเป็นกรอบของพฤติกรรมติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ได้แก่ วัฒนธรรม โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อทั้งที่เป็นความเชื่อในหลักคำสอนทางศาสนาและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมนุษย์ เช่น เชื่อในเทพเจ้า เจ้าที่ ผีปู่ตา เจ้าพ่อ ผีสงนางไม้ที่สิงสถิตย์อยู่บริเวณดอนปู่ตาพื้นที่อื่น ๆ ดันไม้ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อถือ ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเคารพบูชาและมีความเกรงกลัวต่อการที่จะไปกระทำผิดหรือละเมิดกฎระเบียบข้อห้ามดังกล่าว เช่น การเข้าไปตัดไม้หรือการหาของป่าในพื้นที่จะต้องขออนุญาตก่อนเสมอ (อมรา พงศาพิชญ์, 2533) ถ้ากฎระเบียบข้อบังคับตามประเพณีไม่สามารถนำไปใช้ผลอย่างได้ผลกับบุคคลที่อาจจะเข้าไปบุกรุกครอบครองสาธารณะสมบัติ จำเป็นต้องมีกฎหมายบ้านเมือง เช่น กฎหมายที่ดิน กฎหมายป่าไม้ ออกเอกสารแสดงขอบเขตของพื้นที่สาธารณะพร้อมทั้งมีบทลงโทษแก่ผู้ละเมิดกฎหมายไว้

การจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์ มีตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ การศึกษาในกรณี โคกภูดิน (ไพศาล ช่วงจำ, 2529) ซึ่งเคยเป็นป่าทึบและมีทั้งสัตว์ป่าใหญ่น้อยรวมทั้งไม่มีค่าอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้อาศัยไม้มาสร้างบ้านเรือน ล่าสัตว์มาเป็นอาหาร นอกจากนั้นยังแหล่งของสมุนไพร ไม้ทำฟืนและเผาถ่าน และชาวบ้านใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์ด้วย ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการที่ดินก็เพิ่มขึ้นเช่นกันเพื่อสร้างถนนหนทาง การบุกรุกพื้นที่สาธารณะก็เพิ่มขึ้นและจำนวนสัตว์ป่าลดลงมาก การเกษตรเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพพัฒนากลายเป็นผลิตเพื่อขาย ยิ่งเมื่อปอและมันสำปะหลังมีราคาดี การบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อการปลูกพืชดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเมื่อนั้น ที่นามีให้จับจองอย่างจำกัด ดังนั้นชาวบ้านจึงจำเป็นต้องบุกรุกที่ดิน การดูแลและการจัดการพื้นที่เป็นหน้าที่ของสภาตำบลนาเมือง ร่วมกับกรมป่าไม้ดำเนินโครงการปลูกป่าไม้ใช้สอยและทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้ดำเนินการเมื่อปี พ.ศ.2526 ปลูกต้นยูคาลิปตัส 1,850 ไร่ และปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์จำนวน 985 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 2,835 ไร่ ความเจริญก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ขึ้นอยู่กับองค์กรที่มีศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมวางแผน

แผน และได้รับการกระตุ้นสนับสนุนให้สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพจากหน่วยงาน

กฎระเบียบที่จะนำไปใช้ในกรณีที่ชาวบ้านเข้าไปลักลอบเกี่ยวหญ้าหรือตัดไม้ในพื้นที่โครงการมีขั้นตอนดังนี้ ถ้ากระทำผิดครั้งที่ 1 ประชุมตักเตือน ครั้งที่ 2 ปรับครั้งแรก 50 บาท ครั้งที่ 3 ปรับ 100 บาท และครั้งที่ 4 หากยังทำผิดอีกปรับ 300 บาท กฎระเบียบนี้ได้ติดประกาศทั่วไปและชี้แจงในที่ประชุมประจำหมู่บ้านให้ชาวบ้านทุกคนได้รับทราบด้วย ประการสำคัญสภาตำบลจะต้องได้รับการอบรมหรือทำความเข้าใจกันให้แท้จริงในเรื่องความสัมพันธ์ของชุมชน การวางแผนและการดำเนินการพัฒนาในแนวทางที่มุ่งพัฒนาตนเองและช่วยเหลือตัวเอง

ทองจันทร์ หอมเนตรและศุภวิทย์ อายุวัฒน์ (2532) ได้ศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านราษฎร์สามัคคี ต.โนนสมบูรณ์ อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา ซึ่งสาระข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ได้มาโดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนรวมถึงผู้ใหญ่บ้านเจ้าอาวาสวัด ครู เกษตรหมู่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน รวมถึงชาวบ้านที่ปลูกและไม่ได้ปลูกพืชในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งหมู่บ้านเป้าหมายมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือ เป็นหมู่บ้านป่าไม้ที่มีการจัดสรรแปลงเกษตรสาธารณะและได้ให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการจัดสรรพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะตามที่ตัวเองต้องการ เช่น ปลูกหม่อน ข้าวโพดอ่อน ผักต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่กำหนดไว้

กฎหมายที่ดินที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ก่อนที่จะมี พรบ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 นั้น กฎหมายที่ดินฉบับเดิมให้สิทธิประชาชนเข้าไปครอบครองและจับจองที่ดินรกร้างว่างเปล่าได้ตามชอบใจ เมื่อจับจองและไปขอใบเหยียบย่ำจากทางอำเภอ ต่อมาเมื่อทำประโยชน์แล้วก็ไปทำตราจองเป็นเอกสารสิทธิ์ชนิดหนึ่งสามารถซื้อขายจำนองกันได้

ในปี 2497 มี พรบ.ประมวลกฎหมายที่ดินขึ้นมา ใครครอบครองที่ดินมือเปล่าไว้ ต้องไปแจ้งการครอบครองโดยแบบ สค.1 ภายใน 180 วัน นับตั้งแต่วันที่ พรบ.ใช้บังคับ คือ 1 ธันวาคม 2497 ถ้าไม่แจ้งถือว่าเจตนาสละสิทธิ์ เว้นแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะผ่อนผันเฉพาะราย

ต่อมามีคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 96 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2515 มีคำสั่งให้ยกเลิกการผ่อนผันดังนั้นการออก สค.1 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดจึงยุติลง

ดังนั้น ที่ดินที่เหลือจากการแจ้งการครอบครองหลัง 29 กุมภาพันธ์ 2515 จึงถือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินแผ่นดิน กฎหมายที่ดินมาตรา 9 ห้ามประชาชนไม่ให้

1. เข้าไปยึดถือครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า
 2. ทำด้วยประการใดให้เป็นการทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย
- ในบริเวณที่ รมต.มหาดไทยประกาศหวงห้าม หรือที่ดินเหล่านี้รัฐโดยอธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้ดูแล
กฎหมายให้นำไปใช้ประโยชน์หลายทางดังนี้

(1) หน่วยราชการขอใช้ประโยชน์ในทางราชการ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอใช้ทำสถานีทดลองพืชสวน กระทรวงมหาดไทยขอใช้เป็นศูนย์บริหารราชการ

(2) เป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่เลี้ยงวัว ควาย ป่าช้า ป่าชุมชนในหมู่บ้าน

(3) กรมประมงสงเคราะห์นำไปจัดทำนคมสร้างตนเอง

(4) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นำไปจัดให้ประชาชนที่ไม่มีที่ทำกินได้เข้าไปทำกิน

(5) กรมที่ดินนำไปจัดสรรให้ประชาชนที่ยากจนและไม่มีที่ทำกินของตนเองตามมาตรา 27

ที่ดินของรัฐ ได้แก่ที่ดินที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์รวมทั้งที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งมีได้มีผู้ใดครอบครองเป็นเจ้าของและเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อเป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินที่มีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

สาธารณสมบัติของแผ่นดินมีคุณสมบัติดังนี้

1. จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายที่ออกเฉพาะให้โอนกันได้
2. ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดิน เช่น ครอบครองทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะก็ปีก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์
3. ห้ามยึดทรัพย์ของแผ่นดิน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดินสาธารณประโยชน์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดินสาธารณประโยชน์มีหลายฉบับ ซึ่งได้กำหนดกฎหมายเหล่านั้นไว้เพื่อการบำรุงดูแลรักษาหรือการอนุรักษ์ พื้นฟูและร่วมการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมของประชาชน กฎหมายต่าง ๆ ได้แก่

1. ประมวลกฎหมายที่ดิน ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 มาตรา 8 (คมกริช วัฒนเสถียร ม.ป.ป.)

มาตรา 8 บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันได้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือเป็นที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองอาจถูกถอนสภาพหรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นหรือนำไปจัดเพื่อประชาชนได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติแต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของผูใด ตามอำนาจกฎหมายอื่นแล้ว การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ก่อนที่จะจัดขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้มีการรังวัดทำแผนที่และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด
ท้องที่ประกาศการจัดขึ้นทะเบียนให้ราษฎรทราบมีกำหนดสามสิบวันประกาศให้ปิดในที่เปิดเผย ณ
สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอหรือที่ว่าการกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนันและในบริเวณที่ดินนั้น

การจัดขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีแผนที่
แนบท้ายประกาศด้วย

มาตรา 8 ตี ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อ
ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อแสดงเขตไว้เป็น
หลักฐาน

แบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

ที่ดินตามวรรคหนึ่งแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เขตของที่ดินดังกล่าวให้เป็น
ไปตามหลักฐานของทางราชการ

มาตรา 9 ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ ที่ดินของรัฐนั้นถ้ามิได้มี
สิทธิครอบครอง หรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ห้ามมิให้บุคคลใด

1) เข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า

2) ทำด้วยประการใด ให้เป็นการทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย
ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือ

มาตรา 108 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 อยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ
พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้
ฝ่าฝืนปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ถ้าผู้ฝ่าฝืนเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม
ระเบียบ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนออกจากที่ดิน และหรือรื้อถอนสิ่งปลูก
สร้างในที่ดินนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวาง
โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในการกำหนดระเบียบตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องเสียค่าตอบแทน
แทนในการใช้ที่ดินนั้น ให้แก่รัฐหรือราชการบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยก็ได้

มาตรา 108 ทวิ นับตั้งแต่วันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา
9 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำแก่ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคสองได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินกว่าสิบห้าไร่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่มีคำพิพากษาว่าผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ศาลมีคำสั่งในคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำความผิดออกไปจากที่ดินนั้นด้วย

บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดดังกล่าวให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

มาตรา 108 ตี ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวกต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 66 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท